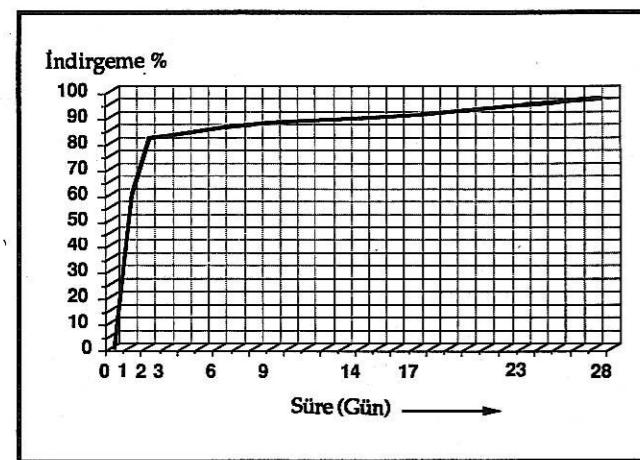




haşılı maddeleri bu uygulama alanı için uygundur.

Diğer taraftan haşılı geri kazanma işlemleri uygulanacağı zaman kullanılacak polimerin biyolojik olarak bozulmaması gereklidir. Rejenere edilen haşılı depolamada ayrışma nedeniyle verimini kaybetmesi gereklidir.

Bu makalede tartışılan haşılı maddesi CE, hidrofobik grubu olan bir polyakrilattir. Tuz ihtiva etmeyen karboksi metil sellüloz ve nişasta ile birlikte kullanılabileceğinden özellikle kesikli liflerin haşlanması için uygundur. Biyolojik olarak uzaklaştırılmışla ilgili testlerin sonuçları Şekil 2 ve Şekil 3'de belirtilmiştir.



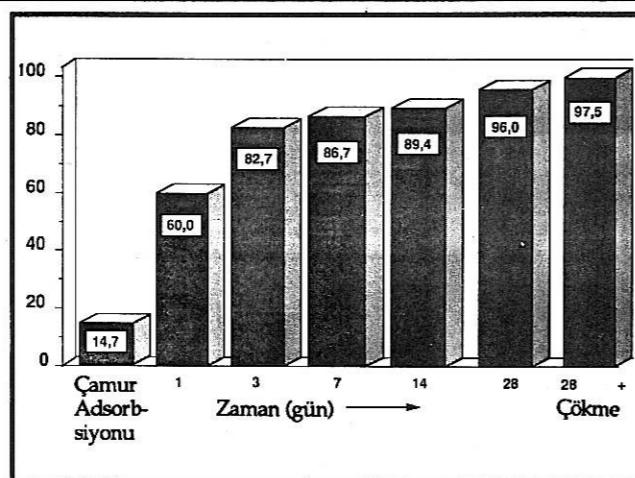
**Şekil 2.** Haşılın Uzaklaştırılması. Statik Test CE Haşılı / Modifiye Nişasta, CBS= COD Aktive edilmiş çamur.

Haşılın 7 gün içerisinde iyi bir şekilde uzaklaştırılabilmesi polimerin aktive edilmiş çamur tarafından adsorpsiyonu sonucudur.

Bu husus, bu süre içerisindeki düşük BOD ile doğrulanmaktadır. CE Haşılı statik testin sonunda hemen hemen tamamen kantitatif olarak uzaklaştırılmıştır.

Diğer metodlar yanında modifiye edilmiş Zahn/Wellens testi de sık sık uygulanan bir yöntemdir. Aktifleştirilmiş çamur üzerinde 22 °C'ta 28 gün süreyle incelenen basit bir su arıtma tesisini ihtiyaç eder. Test yeterli O<sub>2</sub> konsantrasyonunda yürütülür. Bu test metodu adaptasyon işlemlerinde uygulanmasına imkan sağlamaktadır.

Diğer sentetik haşılı maddeleriyle olduğu gibi CE haşılı ile haşılın iyi yıkama tertibatı olan yıkama makinalarında sökülmüşinden sonra geri kazanılması mümkün değildir. Ancak bu metod ile ulaşılan geri kazanma oranı %50 sınırını pek aşmadığından bu probleme başka çözümler aranmalıdır. PVA'nın ultrafiltrasyon ile geri kazanılması tecrübe gerektirir. Acicon ünitesinde yapılan arıtma tecrübelerinde ultrafiltrasyon ile CE haşılısının geri kazanılabileceği görülmüştür. Bu sorunun açıklığa kavuşması



**Şekil 3.** Haşılın Uzaklaştırılması. Statik Test ve Demir III Klorür ile Çöktürme.

icin yürütülmekte olan araştırma projesinin sonuçlarını beklemek zorundayız.

### 3.PRATİK TEKRÜBELER

CE haşılısının piyasaya ilk çıkışından beri kullanım alanı oldukça genişlemiştir.

Bugün pamuk, viskoz rayon, PES/Viskon, yün, PES/Yün ve kesikli PES ipliklerin haşlanmasında başarıyla uygulanmaktadır.

#### 3.1.Haşılılama

Polyakrilat haşılıları genellikle sıvı halde satılırlar. Bu yeni haşılı maddesi de sıvidır. Ancak diğer haşılı maddelerinden düşük viskozitesi ile ayrılır. Bu ürünün avantajı çok kolay ölçülebilmesidir.

#### Klima Stabilitesi

Akrilik esaslı haşılı maddeleri rutubete hassas olarak tanınırlar. Bu yeni madde ile bu sorun ortadan kalkmıştır. CE haşılı rutubete karşı hassas değildir. Kuru hava şartlarında da kullanılabilir. Tek başına kullanılabildiği gibi nişasta türevleri ve tuz ihtiva etmeyen karboksi metil sellüloz ile birlikte de kullanılabilir.

#### Kabuk Meydana Getirmesi

Bazı sentetik polimerlerin makina durduğu zaman önemli sorunlara yol açabilen kabuklaşma meyli vardır. Yapılan tecrübeler CE'nin yüksek konsantrasyonlarda ve uzun süre beklemeye dahi kabuklaşmadığını göstermektedir.

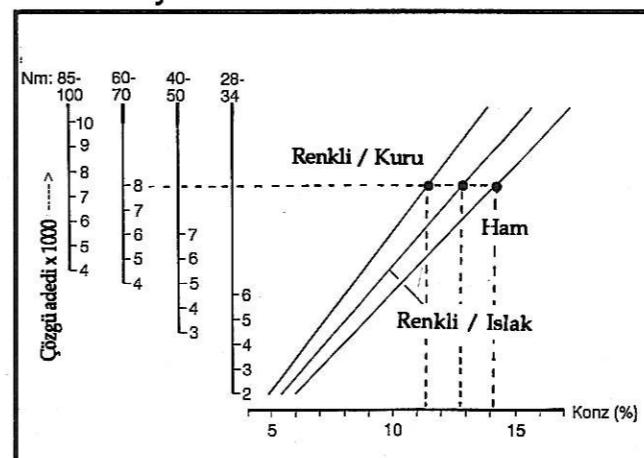
#### Tüylülük

Haşlanmış ipliğin tüylülüğü, eğirme sisteminin yanında kullanılan haşılı maddesi ve haşınma teknolojisinden de büyük ölçüde etkilenmektedir. Dengeli yapışma sağlayan elastik CE haşılı çözgü ipliğinin tüylülüğünün azalmasına yardımcı olur. İpliği yeterli büküm faktörü olduğunda ve haşılamada ıslak çapraz alma uygulandığında optimum sonuçlar alınmaktadır.

#### Haşılı Reçeteleri

Burada tartışılan haşılı soğuk olarak uygula-

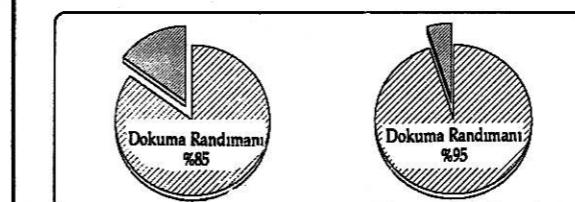
nabilir. Ancak maliyet açısından CE haşılı genellikle nişasta ile birlikte kullanıldığından iki ürün birlikte kaynatılabilir.



**Şekil 4.** Pamuk için reçeteler; CE haşılı/Nişasta türevi.

Şekil 4, 1:1 oranında nişasta ile karıştırılmış ve %130 sıkma efekti ile çalışan CE haşılı için örnek reçeteleri göstermektedir. Haşılı konsantrasyonu, eğrilen iplik numarası Nm/çözgü tel adedi ile iplik tipinin (renkli/kuru, renkli/yaş) kesiştiği noktadan alınabilir. Noktalı çizgi ile gösterilen örnekten görüleceği üzere 35-41 Nm yaklaşık 8000 adetlik çözgü ipliği için şayet iplik ham ise yaklaşık %14

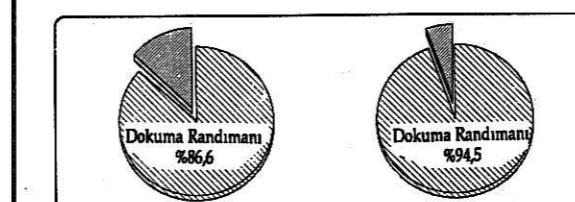
Ürün: Pamuk, Nm 70/70, Sıklık 41,5 / 35,5 L 1/1  
Dokuma makinası: Hava jetli 500d/dak, çözgü adedi: 6700



Akrilik/Nişasta  
Karışım Oranı: 1:3,4  
Haşılı Oranı: %19  
CE Haşılı/Nişasta  
Karışım Oranı: 1:2,5  
Haşılı Oranı: %17

#### Örnek 1.

Ürün: Parlak viskon, Nm 60/100, Sıklık 54/26, L1/1  
Dokuma Makinası: Rapier 370 d/dak Çözgü adedi: 8200



Akrilik/Nişasta  
Karışım Oranı: 1:2,5  
Haşılı Oranı: 14 - 16%  
CE Haşılı / Nişasta  
Karışım Oranı: 1:2,5  
Haşılı Oranı: 12-14%

haşılı gerekmektedir. Aynı adette çözgü için ıslak/renkli iplik %12,8, kuru/renkli iplik ise %11,3 haşılı gerektirmektedir.

PES/Seluloz harmanları için yaklaşık %25-30 daha fazla haşılı kullanılmalıdır. Haşılı karışım oranında CE miktarını artırmak yararlı olmaktadır.

#### 3.2. Dokuma

Pratikten alınmış bazı örnekler verilecek ve tartışılacaktır.

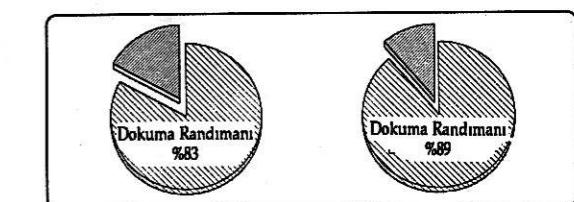
**Örnek 1.** (Şekil 5) 41 Ne pamuk ipliği tek banyolu haşılı makinasında %17 haşılı alma oranıyla haşlanmıştır. Haşlanmış iplik 500 atkı/dk'da çalışan hava jetli makina ile dokunmuştur. İplik kalitesinin çok iyi olmamasına rağmen çözgü kopuşları %0,4-1,0 makina/saat bulunmuştur ki bu iyi bir değerdir. Dokuma randimanı %95 dir.

Daha önce aynı iplik yüksek oranda nişasta ile %19 haşılı alma oranında haşlanmış ve randiman %85 bulunmuştur.

**Örnek 2.** 50 Ne boyalı pamuk ipliği, rengi bağlı olarak %12-14 haşılı alma oranıyla haşlanmış ve 350 atkı/hızlı rapier tezgahta dokunmuştur. CE haşılısının kullanılmasıyla dokuma randimanı %83 den %89'a yükselmiştir.

**Örnek 3.** 35 Ne Parlak viskon. Dokumada bu iplikte üçüncü çok olmaktadır. Bugün bu iplik CE/CMC karışımı ile %7,5 haşılı alma yükünde

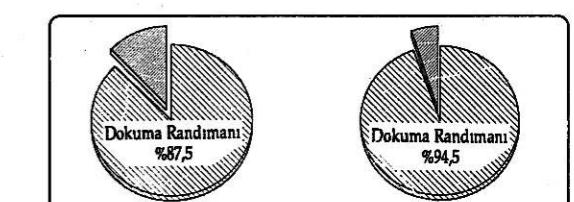
Ürün: Pamuk, renkli, Nm 85/68, Sıklık 59/23, L 1/1+A4/1  
Dokuma Makinası: Rapier 350d/dak Çözgü adedi: 8000-9000



PVA / Nişasta  
Karışım Oranı: 1:2,5  
Haşılı Oranı: 14 - 16%  
CE Haşılı / Nişasta  
Karışım Oranı: 1:2,5  
Haşılı Oranı: 12-14%

#### Örnek 2.

Ürün: PES/Viskon (50:50) Nm 50/34 Sıklık 45/22, K2/1  
Dokuma Makinası: Rapier, 360 d/dak Çözgü adedi: 7700



Akrilik / Nişasta  
Karışım Oranı: 1:2,2  
Haşılı Oranı: 18%  
CE Haşılı / Nişasta  
Karışım Oranı: 1:2,3  
Haşılı Oranı: 14%

#### Örnek 4.

**Şekil 5.**

çalışılmaktadır. Uçuntuda çok fazla azalma sağlanmıştır. Rapier tezgahtaki (370 atkı/dk) çözgü kopusu 0.4-0.5 makina/saatir.

**Örnek 4.** (50:50) PES/Viskon karışımı 30 Ne 2/1 dimi örgü, Rapier tezgahı (360 atkı/dk) dokunmuştur. Prosesör nedeniyle haşlda hiç nişasta kullanılmıştır. CE haşlı düşük viskoziteli CMC ile karıştırılmış %14 haşlı almada çift banyolu haşlı makinasıyla olumlu sonuçlar alınmıştır. Dokuma işletmesi 0.36 çözgü kopusu/makina/saat ile %94.5 randıman elde etmiştir. Bu kumaş konstrüksiyonu bezayağı ile de üretilmiştir. Ancak burada CE oranını %30 artırmak gerekmıştır.

**Örnek 5.** Son zamanlardaki akım yün ipliklerinde pamuklu fabrikalarında üretilmesidir. Bu örnekle 24 Ne tek kat yün ipliği CE ve orta viskoziteli nişasta haşlı ile %22 haşllamaya tabi tutulmuştur.

Her ne kadar yeni reçetede CMC kullanılmamış ise de (böylece daha ucuz haşlı kullanımını sağlanmış) çözgü kopuslarını 0.6 kopus/makina/saatten 0.4'e indirmek mümkün olabilmıştır.

**Örnek 6.** 30 Ne yanmazlık apresi görmüş kesikli PES iplik.

Bu iplik apre işlemi gördüğünden her haşlı maddesinin yapışmasına imkan vermeyecek bir yapıya sahiptir. İplik %14 haşlı alacak şekilde tek banyolu haşlı makinasında CE ve modifiye nişasta karışımı ile haşllanmıştır.

Düşük oranda haşlı uygulanmasına rağmen yüksek hızlı rapier tezgahlarda (470 atkı/dk) randımanı %85 den 94.8'e yükseltmek mümkün olabilmıştır.

CE haşının uygulanması ile daha önce 5.4 olan çözgü kopusları 1.5'in altına indirilebilmiştir.

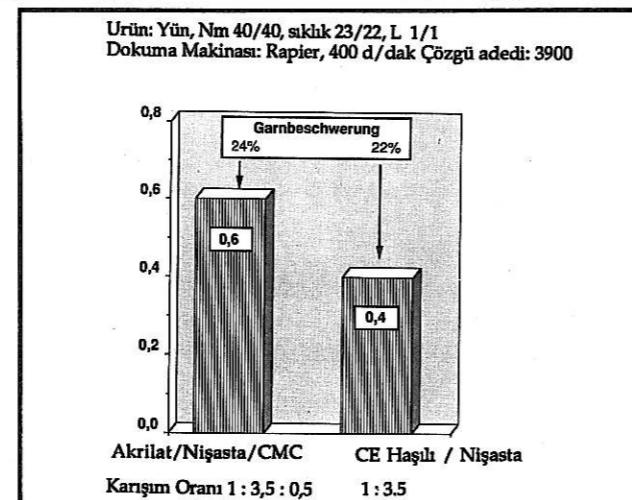
Buradaki bir kaç örnek iyi üretim şartlarında elde edilen sonuçları göstermektedir. Bu özelliklerdeki sonuçları değerlendirirken iplik kalitesinin makinaların durumunun ve çalışanların becerisinde dikkate alınması gerektiği unutulmamalıdır. Bütün bu faktörler haşılçının kendi işletmesindeki tecrübe rini mukayese imkanını zorlaştırtır. Daha önce de deiginildiği gibi haşlı maddelerinin kötü iplikten iyi iplik yapması mümkün olamadığı gibi negatif faktörleri de karşılaması mümkün değildir.

### 3.3. Ön Muamele

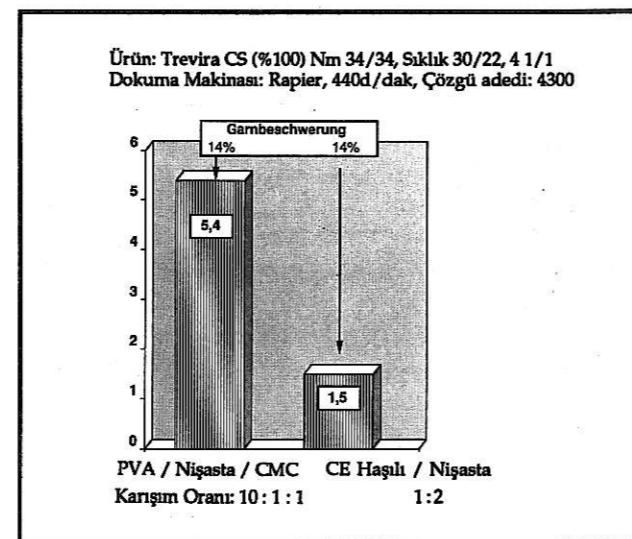
Bilindiği gibi polyakrilat haşlı maddeleri suda çözünürlükleri ve alkaliere dayanıklılığı nedeniyle haşlı sökme işlemlerinde diğer haşlı maddelere göre daha kolay uzaklaştırılır. Bu avantajlar her ne kadar bazı özellikleri farklılık gösteriyor ise de yeni haşlı maddesi CE'de de mevcuttur.

### Haşlı Sökme

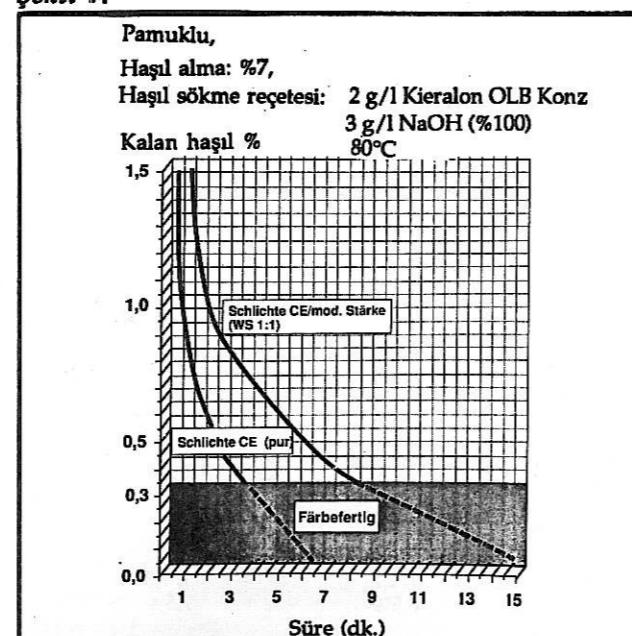
Nişastanın enzimatik muamelesi gerekmediğinde CE/Nişasta karışımı ile haşllanmış kumaş açık en yıkama makinalarında alkali ile muameleyle sökülebilir. İşletme şartlarındaki iplik haşlı sökme reçetesи aşağıdaki gibidir.



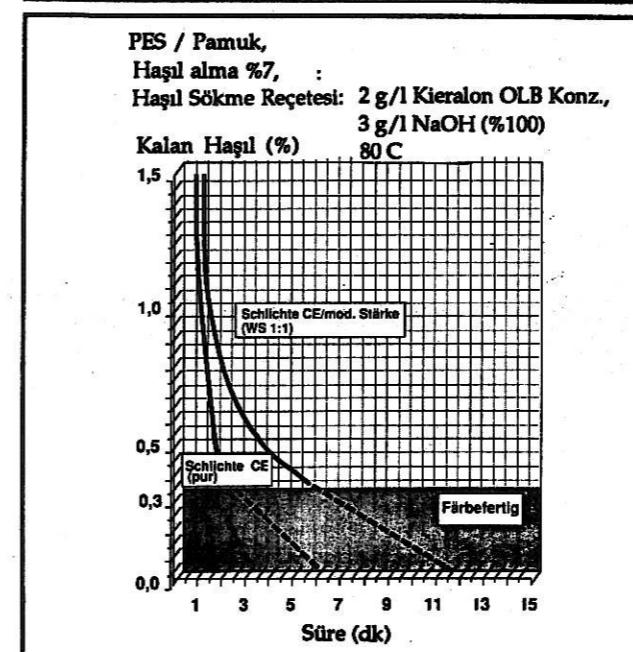
Şekil 6.



Şekil 7.



Şekil 8. Pamuklu Kumaşta Haşlı Sökme Denemeleri.



Şekil 9. Haşlı Sökme.

Bu muamele genellikle 80° C yapılır. Sıklığı fazla olan kumaşlarda %80-100 ön emdirme ve bekletme başarılı sonuçlar vermektedir.

Laboratuvara yapılan denemelerin sonuçları Şekil 8' de gösterilmiştir.

Burada görülen eğrilerin numunelerin bir miktar gevrilime tabi tutulduğu Ahiba laboratuvar yıkama makinasıyla elde edilmiştir. Akrilatın, akrilat/nişasta karışımına nazaran daha çabuk sökülmesi şaşırtıcı değildir.

Yine PES/pamukta %100 pamukluya nazaran sökülmeye daha kolaydır. Tecrübeler bez üzerinde %0.3 haşlı kalması iyi bir haşlı sökme olarak

vasıflandırılabilir. Diğer bir deyişle bezin üzerinde kalan az miktarda haşlı ilerki işlemlerde sorun yaratmaz.

Laboratuvar çalışmalarında uygulanan süreler pratikteki uymaz. Laboratuvara uzun süre alan işleme, işletme şartlarında çok daha kısa sürede ulaşılabilir. Kumaş kalitesine ve yıkama şiddetine bağlı olarak haşlı sökme için gerekli süre 1-2 dakika arasında değişir.

### Beyazlatma

Pratik tecrübeler şayet bez CE/Nişasta karışımı ile haşlanmış ise gerekli olduğu durumlarda ön yıkama yapılmadan da beyazlatılabilir. Tabii ki bu işlem standart bir beyazlık ve temizleme efekti beklenmiyor ise uygulanabilir.

Aşağıda denenmiş ve test edilmiş ağartma reçetesi verilmektedir.

Ağartma Reçetesi:	50 ml/L H <sub>2</sub> O <sub>2</sub> (%35'lük)
(Ham Kumaş)	23 ml/L NaOH 38 Be
	10 ml/L Silikat 38 Be
	7 g/L Kieralon CD
	0.4 g/L MgCl <sub>2</sub> , 6H <sub>2</sub> O
	Sıkma %100

Haşlı Sökme Derecesi 9 Tegewa	82
Beyazlık	6sn/cm
Hidrofilite	

Bu çözelti emdirildikten sonra kumaş bir gece bekletilir ve sıcak suyla yıkanır. CE haşının alkali stabilitesi yüksek olduğundan ham beze hafif patbatch ağartma yapmakta mümkündür.